

Viggo Bendtsen's fortællinger

Afskrift efter Viggo Bendtsen optegnelser om slægten Bendtsen. Se også Peder Bendtsen's Studier og Minder om samme.

Mariane Madsdatter født 1755, død 1854. Gift med Morten Mogensen Søe, Sønder Bandsby, Holmsland, ca. 1790.

Han var søn af Mogens Søe, samme sted, og hustru Mette Thuesdatter. Morten Søe født 1742, død 1825. (Hardsyssels Årbog 27. B. 1933)

De kom til at bo på hans fødegård. Den er stadig gået i arv til efterkommere. Efter al sandsynlighed har den været i slægtens eje i mindst 350 år .

Morten skal have været noget slem i munden og vanskelig. Mariane skal have været en meget rar kvinde, og vist nok snild i tale.

Min far, Niels Bendtsen, lærer i Bølling, født 1838, død 1913., hvis mormor Mariane var, yndede at fortælle, at hun havde været med til at vogte fårene for ulve på heden ved Herborg. Sammen med en dreng jog hun engang en ulv på flugt.

Undertiden gjorde de fra Storgård hoveriarbejde på Lundenæs. På en sådan tur kunne Mads Andersen (Marianes far) have et stykke brød med tillige med et stort ben. Marven fra benet brugte han som smør.

Storgård i Herborg brændte i året 1778, beskrevet i P. Bendtsen's, Fortællinger om slægten.

Mariane var 23 år dengang. Hun var løbet ind i det brændende hus for at redde noget kød, og mens hun var derinde, skred taget. Den ulykkelige pige krøb i sin forfærdelse ind i bageovnen, og det blev hendes redning. Der sad hun, til huset var nedbrændt.

Hun hørte, hvordan de jamrede derude for hendes skyld. Hun har vel råbt til dem, hvor hun var, men hendes stilling var dog i høj grad faretruende. Skorstenen kunne jo vælte, eller en del af det brændende tømmer kunne falde ned og knuse ovnen, og så heden og røgen hun har været omgivet af. De derude har selvfølgelig gjort, hvad de kunne for at hjælpe hende, og hun kom ud uden at have taget skade.

Min faster, Mariane Søndergaard, som jeg engang har hørt fortælle om denne begivenhed, sagde: - at de troede, at det var dem, de boede under tag med. der havde påsat ilden.

Faster Mariane har endvidere fortalt mig om hendes mormor, Mariane Søe: Engang var hun plaget af gigt, og så havde hun hørt om en "klog" mand oppe i Skarrild og vilde så rejse op til ham for at få et råd mod gigten. Hun havde imidlertid søskende i Faster og Borris, de sogne hun skulde igennem på rejsen, og har måske ved den lejlighed besøgt flere af dem; i alt fald besøgte hun sin søster Kirsten. Hun var gift i Tarp i Borris på den gård, der nu er landbrugsskole. Hos sin søster blev Mariane rådet fra at rejse videre; men hun vilde nu derop Alligevel.

Da hun kom til "doktoren" i Skarrild, så viste han sig så alvidende, at han kunne sige til hende: "Nå, de kund da et fo dig fræ å ta herop. " Han vidste allerede i forvejen, hvad de havde sagt i Tarp.

Mariane fik følgende råd af ham mod gigten: En skade skulde skydes i "æ fløwt" og sprættets op straks og lækkes på det syge sted. Hvorvidt midlet virkede, melder fortællingen intet om, men det har nok gjort gavn, eftersom hun blev så gammel, nær op mod 100 år. Det kunne synes lidt mærkeligt, at en Holmbo i de tider fik sin kone så langt øster fra.

Afdøde Chr. Søe Ølstrup, som også var blandt deres efterkommere, mente at kunne forklare sagen på den måde, at da Holmboerne ikke selv var tilstrækkelig forsynede med lyng og hedetørv, så hentede de det oppe i hedeegnene mod øst, sådan var Morten kommet til Storgaard, og derved var så bekendtskabet blevet indledt mellem ham og Mariane. Og det kan være ret sandsynlig.

Mariane Madsdatter døde den 20. januar 1854, 98½ år gammel, og blev begravet den 29. Januar.

Morten Søe og Mariane havde 4 døtre, ingen sønner. De 3 af døtrene blev gifte og bosatte sig på Holmsland.

Den 4., Johanne, boede i Faster, gift med gårdmand Bendt Svendsen, Faster Kirkegård. De havde 8 barn, i 1854 var de alle voksne, de 3 ældste gifte.

Svend Ravnsbjerg født 1814 død 1902 Mads født 1834 død 1898

Kirsten Margrethe født 1817 død 1907 Niels født 1838 død 1913

Hans (Kirk) født 1819 død 1903 Morten født 1823 død 1904

Mariane født 1825 død 1916

Else født 1829 død 1916

Til den gamles begravelse på Holmsland skulde Bendt Svendsen og Johanne og deres hjemmевærende og ugifte børn jo med. De er naturligvis kørt meget tidligt hjemmefra om morgenen, og er vist kørt gennem Bølling til Hanning Hedegård for des snarere at nå landevejen.

Som de var kommet et godt stykke frem i Bølling, opdagede de, navnlig til kvindernes forfærdelse, at de havde glemte kappekurven med moderens og døtrene Marianes og Elses kapper. Kapperne skulde de, som skik var, have på når man kom hjem til gården fra kirken.

Hvad var der dog at gøre? Det var folk, der satte pris på at tage sig godt ud, og de satte sig meget nødig ud over skik og brug. Og sidde ved begravelsesgildet uden kapper - de, der var af den afdødes allernærmeste - nej, det kunne de ikke.

Een måtte af sted hjem efter kurven. Sønnen Morten, han var snedker og var en 30-årig karl, måtte hjem efter den. Den yngre søn Mads har nok været kusk. Nå, de så sig nødsaget til at køre videre, mens Morten først måtte løbe til Faster Kirkeby efter omtalte kurv, og derfra til Sdr. Bandsby på Holmsland. Men de mente, at han nok kunne nå at komme til begravelsesgården med de uundværlige kapper til, følget kom hjem fra kirken. Gården ligger ikke langt fra broen over Von å til Hee.

Min faster Else, som jeg har hørt fortælle om denne tildragelse, føjede til: "A wor enda kyw å et for Måtten, da han skuld teen".

Han satte vel så lige til ad Faster som muligt. Han kom i al fald til Gasdalgård i Bølling. Der gik han ind og fik sønnen Hans Kragmose til at løbe til Faster efter kurven, så han selv kunne hvile lidt imens. Så vidt jeg ved, lykkedes hans kapløb fuldt ud, så han nåede frem til Sdr. Bandsby i rette tid.

Johanne og Bendts søn, Hans Bendtsen (Kjerk), født 1819 d. 1903, blev gift med Søren Vestergaards enke, Mette. De boede i Klokmose i Faster.

Under krigen i 1864 havde Hans Kjerk en ubehagelig oplevelse. Herom fortæller hans brodersøn, Svend Bendtsen, til Skjern Dagblad:

(Vi har indsat artiklen i slægtsmappen: Æ mand skuld baare skydes)

For godt 100 år siden levede der i Faster Sogn en kvik og opvakt ung mand. Om vinteren virkede han som skolelærer, samt også som spillemænd ved legestuer og lign. og om sommeren som Engmester. Senere da han var blevet gift, overtog han en gård i Klokmose i Østersogn, som han drev i mange år.

Det var min farbroder Hans Bendtsen, født 6. Nov. 1819, d. 2. juli 1903.

I det bevægede år 1864, da han altså var 45 år, kom en sen forårsdag sognefoged Jens Lauridsen op til Hans Bendtsen med den besked, at der var kommet bud fra Hanning Hedegaard, der dengang var kro, at en vogn fra Faster i lynende fart skulde stille der for at transportere tyskere med bagage til Holstebro, og sognefogeden

bad nu Hans Bendtsen påtage sig dette ikke særligt behagelige hverv.

Hans Bendtsen var kommet i seng og var just ikke glad for at komme op og nyde denne "ære", men hans kone Mette, sagde, at han helst måtte tage afsted.

I en fart fik Hans Bendtsen så et køretøj i stand og begav sig så på den 7 - 8 km lange vej til Hanning Hedegaard. Ankommet hertil blev der læsset nogle kapper og anden bagage på vognen, et par flasker spiritus kom der også med, men trods det sene tidspunkt syntes tyskerne ikke at have travlt for at komme afsted. De drak videre på kroen.

Den stadige venten blev omsider Hans Bendtsen for meget. Irriteret læssede han - eller smed - alt af, og et par flasker gik i stykker.

Han kørte så af Klokrose til, hvor han sent på natten gik i seng igen. - Kort blev dog søvnen, han fik.

Da det endelig behagede tyskerne at bryde op og køre mod Holstebro, blev de nærmest rasende, da de opdagede, at køretøjet var væk. De råbte op og vilde have fat på den ulydige og forvorpne synder, der havde smidt deres kapper og den fine spiritus af vognen. Og flaskerne var i stykker! Den herre skulde omgående skydes!

De tvang kromanden, Chr. Sørensen, til at køre dem op til dette afskyelige menneskes bopæl, så vilde de selv ordne resten.

De kom godt nok derop og vækkede de sovende på en noget utiltalende måde. Og nu vil vi lade Hans Bendtsen selv fortælle videre med hans egne ord, som han så ofte har berettet tildragelsen for os børn, hvad der altid morede os meget, selv om virkeligheden jo var alvorlig nok.

"A moet jo op i æ bær skjowt å lokk op for di herrer. AAH, hwor di skjældt uer! Jen a' dem kund snak let dansk, men han bandet o tysk, å di hogg djer bajonetter op i æ lowt lig te æ hiel hus restet, å Mætt wår lig ve å pjæw, å hun såe, di skuld vær rolle, men det bløw et ett bejer aw. Han, der kund let dansk, såe, te hun skuld hold hinne kjæft! Æ mand skuld jo bare skydes!

De wår da et nowwet å gjæl op øwwe, men hans væsmelige hue er snaar for grem en begrawelsesplads for wor kjøn blykuller - mint ham æ tysker.

Nå, der wår jen, der ga mæ en ordnlig rap i æ baaer R.. mæ hans sabelskie, a ku nok mærk, de ett wår hans ejen bagdiel, han slu i.

Men endelig kom vi da a stej te Hanning Hiegor, - de vel sej, a mot ett kyer mej, a mot ræend ve æ si å æ uen lissom en anden hund.

Da vi kom te Hanning Hiegor, skuld æ tyskere jo selvfølgelig ha en gjenstand eller tow i glee øwwer æ fangst, de haad gjoer.

Endelig kom vi astej te Holstebrow, nowwer waar kyerend, å nowwer waar riend, men a moet ræend, å nærer a ett kund fülle mej, kom der jen å ga mæ en spark i æ nakk eller i æ røkk, å så såe han Hopla!

Saa fond a oe å ta æ træsko i æ håend, de lettet lidt, men så bløw der kommandiert: Halt!

Å en galle pjalt te tysker kom hen te mæ å skjældt uer o nowwenlunde dansk; men han bandet o tysk. Han såe blandt andet: " Tror du måske, vi vil overlade din elendige bælg til din so til kone med ligeså mange huller på sokkerne som der nu i morgen bliver i din usle krop? Nej tak! Stik du nu fusserne i dine træsko. Du løber jo godt, og når du bare løber til Holstebro, så er du færdig, kaput - forstår du.

Nå, der wår jo ett andt o gyer ind o mæ æ træsko ijen å så astej i traw. A tændt som så, te nærer vi kom te Ravnsbjerg, hur der wår kruer, å mi bror Svend wår kruermand, så skal vi wal ind dæer, å så ka a wal fo en lelle hwiel, å ka bjerre mæ en melmad ve mi broer. - men såren gik et no ett, vi kjor forbi, å a moet jo ræend mej.

Da vi så endelig kom te Agerfeldt kruer, holdt æ optog stell, å æ tyskere skuld ind, men a moet pæn blyw udenfor. Men så kom Svend Agerfeldt uer te mæ me en par meldmader, å de waar a glæe ve, a waar sulten. A såt mæ nier o en sættkrøw å oer å en meldmad, men så kom der en tysker, så møj en stök galle pjalt, å ga mæ jen ve æ hue, ret så æ meldmad fløw hen i æ skidt, å han såe, sådn nowwet som ilywwel skuld skydes i måen kund wal nok stå op så læng.

Nå, endelig kom vi da te Holstebrow, å der bløw a smidt ind i en wandhus, å æ daer bløw sømmet te. Men dæer kund en jo da sej nier. - Nå, men æ daw atter bløw a gin fri."

Med Hans Bendtsens frigivelse foregik det nu på den måde, at P. Schmidt, Ny Mølle i Lem red til Ravnsbjerg i Brejning og fik Svend Ravnsbjerg - Hans's broder med til Holstebro. De havde en ledig hest samt en god pengepung med. Men hvad den tur kostede dem, fik ingen at vide.

Svend Bendtsen (Avisen skriver: Svend R. Bendtsen) Højmark.

Johanne Mortensdatter født 1792, død 1870.

Gift 10. oktober 1813 i Faster kirke med gårdmand i Faster Præstegaard, Bendt Svendsen, født 1779, død 1869. (Se Fastergårdslægten). Født i Ånum.

Farmor Johanne omtaltes af sine børn og sønnesøn, Mads Svendsen, Egeris - på hans gamle dage - som en meget velbegavet kvinde, men en anden sønnesøn, Bendt Kirk, vil tilføje, at hun var noget skrap.

Om hendes ydre ved jeg ikke meget, der findes intet billede af hende. I sine velmagtsdage var hun ret høj af vækst "Mi muer waar en housom stuer kvind", sagde far. Den høje vækst, som også kendes hos så mange blandt den øvrige familie fra Søe på Holmsland, arvede alle hendes børn med undtagelse af Mariane.

Det blev fortalt, at da hun 21 år gammel blev gift med farfar, Bendt Svendsen, var hun ikke meget indtaget i ham, ligeledes at hun ikke vilde "kendes ved" sit første barn, (Svend Ravnsbjerg).

Jeg ved dog ikke rettere, end de levede godt sammen. De fik Faster Kirkegaard, eller rettere Faster Præstegaard, som er dens rette navn, efter et par gamle folk, som de begge var i slægt med, således at Johanne var en søsterdatter af manden, Hans Madsen eller Hans Kjerk, som han nævnedes, (kommet fra Storgaard i Herborg), og Bendt var en søstersøn af konen, Margrethe Bendtsdatter.

Bendt var af middelhøjde, mindre end hans sønner, rask i sine bevægelser, hvad egentlig ikke kan siges om sønnerne med undtagelse af Mads.

Far mente, at hans søster, Kirsten Margrethe, i særlig grad lignede deres far af ansigt. Morbror Milter, som jo havde kendt den gamle Bendt Svendsen, sagde om min broder Frederik: "Han har den bendtske næse". Bendt var god til at synge, og sang en tid ofte i Faster kirke i stedet for degnen i Borris, som må have været kirkesanger i begge kirker. Da min far, Niels Bendtsen, blev lærer og kirkesanger i Bølling, sagde en gammel kone, der havde tjent hos Bendt Svendsen, om far: "De waar lieg som en kund sie Bænd", når han sang i kirken.

I dygtighed som i begavelse stod Bendt sikkert meget tilbage for Johanne; men han var god, som dagen er lang. Far så vel mest op til sin mor, men det forekommer mig, at hans far stod hans hjerte nærmest.

Bendts forældre var Svend Nielsen og Else Bendtsdatter. De havde 3 sønner, som nåede skelsalder, Niels, Bendt og Morten, de to sidste var tvillinger. De lignede hinanden så meget, at forældrene måtte have mærker på dem i deres barndom, for at kende dem fra hinanden.

Som dreng havde Bendt passet stude på Lundenæs, og han var dygtig til at bruge en hølé, han opholdt sig også en del af tiden hos sin moster Margrethe, gift med Hans Kjerk i Faster Præstegaard. Gården som han siden blev ejer af. Han havde legekammerater på Fastergaard.

Morten kom til at bo på Brunbjerg i Borris, den gård er endnu i hans efterkommeres eje.

Svend Nielsen hørte til Brødremenigheden, (Fortegnelse over dens medlemmer i Skjern i 1801.)

Omkring 1800 var næsten alle Europas lande mere eller mindre indviklede i Napoleonskrigene, også vort land kom med. Den unge Bendt Svendsen blev indkaldt til Hæren og skulde lære i den Holstenske by Elmshorn.

Vi nutidsmennesker kan vel vanskeligt forestille os, hvor lang og besværlig rejsen derud må have været, og formålet med rejsen var at blive soldat ude i et fremmed land blandt mennesker med et fremmed sprog. Men trods de triste udsigter var der dog noget, Bendt glædede sig til, og det var at blive modtaget i Elmshorn af hans 3 år ældre broder, Niels, som allerede var soldat der. Han kunde jo hjælpe ham til rette med mange genvordigheder i førstningen.

Da Bendt nåede Elmshorn, blev han ikke modtaget af Niels. Han var død ganske kort før Bendts ankomst. Det var et hårdt slag for Bendt. Som gammel mand sagde han hvert år, når der nåedes en vis dato hen på sommeren, hvor mange år det nu denne dag var. siden hans broder Niels døde i Elmshorn. Den dato glemte han altså aldrig. Jeg ved ikke af, at Bendt Svendsen var med i noget slag, men hans udfærd varede nogle år endda efter soldatertiden. Han tog nemlig tjeneste i æ Søndén, hvor ved jeg intet om og heller ikke, hvornår han kom hjem. Han lærte at tale tysk, og han havde ikke glemt det i 1849. Da blev Vestjylland, som så mange andre egne af landet oversvømmet af tyske krigsfolk. En trop kom til Faster Kirkegaard.

De vilde have deres heste ind i laden. Døren var for trang, så slog de dørkarmen ind, endvidere væltede de en skillevæg i laden for at få tilstrækkelig plads til hestene. Og de var ret brøsig. Så gik den gamle Bendt ud til dem, vel for at tale dem til rette, og han tiltalte anføreren på tysk. Det havde den virkning, at officeren sagde, at han nok skulde holde styr på sine soldater, men om nogle uger vilde der komme 1500 saksere, og dem kunde han ikke love for. De kom dog ikke, det satte Fredericiaslaget bom for.

Nogle af soldaterne kom ind i dagligstuen, der hang sønnen Hans's violin, så vilde tyskerne til at danse, da de så den. Hans måtte til at spille for dem, og de vilde danse med døtrene, Mariane og Else. "Vi waar kyw aa et",

sagde faster Else, "men faaer såe, I ka jo wal dands mæ dem". Mere er der ikke fortalt om det bal. Men befalingsmanden har jo nok holdt disciplin blandt sine folk, som han havde lovet. Han havde befalet dem at vise respekt for den gamle mand.

I de samme urolige dage var der barnedåb hos Mads Miltersens på Ny FASTER-gaard, der var født en datter den 4. maj, St. Bededag, nemlig min mor, Dorthe Marie Madsen. Man var bange for de tyske gæster, de viste sig af og til, så her så der. På festdagen havde man derfor skjult suppegryden i en rugager uden for gården.

Den dag kom tyskerne ikke, men en anden dag kom der nogle. Da var Mads Milteren ikke hjemme. Han var ude i Astrup Hede med nogle stude, der skulde skjules derude for tyskerne. Soldaterne var dog flinke, en af dem satte for sp er 1813 et af de årstal, man husker som betegnende noget ydmygende og sørgeligt. Da indtraf den ofte omtalte statbankerot, og den deraf følgende store forarmelse for land og folk, som varede til op imod 1830.

Det har selvfølgelig også svedet til hjemmet i FASTER Præstegaard. Nogen videre velstand blev der vist aldrig. Bendt og Johanne fik 8 børn, 5 sønner og 3 døtre. Den yngste af dem var over 60 år, inden nogen af flokken døde. Der var 24 år mellem den ældste og den yngste.

De sidste 13 år Bendt levede, var han blind, men han bar sit tunge kors med beundringsværdig tålmodighed. I sin uvirksomhed gik han ofte og sang salmer som, "Den yndigste rose er fundet", (den nævnede Mads Egeris som brugt af den gamle). Far mente, at en del af den gamles sange havde han fra Brødremenighedens tid i Skjern, han har husket dem fra sin tidlige ungdom.

Engang svækkedes den gamle blinde mand også meget på hørelsen, det blev han bange for, skulde han blive både blind og døv; og far kom engang til at høre, hvor inderlig han bad til Gud om, at han dog måtte beholde hørelsen. Og han fik det, han bad om, for døvheden fortog sig.

Han led af en anden svaghed, vistnok spleen, (uro i benene). Den ytrer sig som en indre uro i lemmerne, den kommer tiest om natten, særlig i sommertiden, varme. Selv om den ikke volder pine, så gør den, at det er umuligt at holde ben eller arm, hvor den huserer i ro, så der kan gå mange timer af natten uden søvn, eller med meget dårlig søvn.

Han led af denne uro allerede som soldat, og den blev ved at følge ham op i alderdommen. Viggo Bendtsens optegnelser slut. og sin pikkelhue på en lille drengs hoved, det var den 4-årige Milter, sønnen på gården, han stod i stuen og betragtede dem.

I 1813 blev Bendt Svendsen og Johanne Mortensdatter, som alt nævnte gifte, han var da 34 år.

I vort lands historie er 1813 et af de årstal, man husker som betegnende noget ydmygende og sørgeligt. Da indtraf den ofte omtalte statbankerot, og den deraf følgende store forarmelse for land og folk, som varede til op imod 1830.

Det har selvfølgelig også svedet til hjemmet i FASTER Præstegaard. Nogen videre velstand blev der vist aldrig.

Bendt og Johanne fik 8 børn, 5 sønner og 3 døtre. Den yngste af dem var over 60 år, inden nogen af flokken døde. Der var 24 år mellem den ældste og den yngste.

De sidste 13 år Bendt levede, var han blind, men han bar sit tunge kors med beundringsværdig tålmodighed. I sin uvirksomhed gik han ofte og sang salmer som, "Den yndigste rose er fundet", (den nævnede Mads Egeris som brugt af den gamle). Far mente, at en del af den gamles sange havde han fra Brødremenighedens tid i Skjern, han har husket dem fra sin tidlige ungdom.

Engang svækkedes den gamle blinde mand også meget på hørelsen, det blev han bange for, skulde han blive både blind og døv; og far kom engang til at høre, hvor inderlig han bad til Gud om, at han dog måtte beholde hørelsen. Og han fik det, han bad om, for døvheden fortog sig.

Han led af en anden svaghed, vistnok spleen, (uro i benene). Den ytrer sig som en indre uro i lemmerne, den kommer tiest om natten, særlig i sommertiden, varme. Selv om den ikke volder pine, så gør den, at det er umuligt at holde ben eller arm, hvor den huserer i ro, så der kan gå mange timer af natten uden søvn, eller med meget dårlig søvn.

Han led af denne uro allerede som soldat, og den blev ved at følge ham op i alderdommen.

Viggo Bendtsens optegnelser slut.